

Vallásunk forrása.

Vallásunk eredetét nem találhatjuk meg másképpen, hogyha vissza nem megyünk az evangéliumok tiszta forrásához, s különösen pedig a Názárethi Jézus tanításához és magasztos pályafutásához. Minden vallásfelekezet azt mondja ugyan, hogy az evangélium az alapja s ez többé-kevésbé áll mindenikre is, de az unitárius vallásra nézve *legnagyobb mértékben áll* ez. Az evangéliumokat és apostoli leveleket nem egy kéz írta és nem egy elme diktálta. Az ujszövetségi iratoknak közös vonása, hogy az egy Istenben való mély és igaz hitet hirdeti mindenkor. Minden sorából az Istenbe vetett bizalom, mély vallásosság sugárzik ki, amely mindenkor a vallásos élet legfőbb forrása és zsinórmértéke lesz, a míg a világ áll és ember lesz ezen a földön. Az evangéliumokban tehát a vallásos életre vonatkozó eleddig legtökéletesebb kinyilatkoztatás található, s e kinyilatkoztatás legfőbb fénypontja Jézus ragyogó személyisége. Mint az égen a fénylő csillag a keleti bölcseket elvezette a bethlehemi jászolbölcsőhöz, Jézus személyisége is, mint valami csodálatos égi fényesség, megmutatja a ma embere számára is a lélek nagy birodalmát s vezérül, utmutatóul és lelkesítőül szolgál az élet nagy értékeinek, a lét nagy kérdéseinek megismerésében. A midőn tehát szent vallásunk eredetét vizsgáljuk, Jézus személyiségét, tehát: életét, jellemét, vallását kell megvizsgáljunk.

Jézus életének története nem teljesen ismeretes. Születését megható, magával ragadó legenda írja le. E leírás szerint az ég a nyomorult, tudatlan és bűnös földdel összeköttetést keres, hogy a menyország magasztos világa ide lenn is megvalósítható legyen. Tizenkétéves korában a templomban föltünést kelt az írásokban

való jártasságával s aztán eltűnik a kutató szemei elől, hogy harminc éves korában mint próféta lépjen fel. Fel kell tegyük, hogy ez alatt az idő alatt lelke kiképzésére mindent megtett. Az evangéliumi leírásokból az látszik, hogy kitűnően ismerte az írásokat. Igaz, hogy nagy szerencsétlenségünkre Jézus egyetlen sort sem hagyott hátra a mi számunkra; tanításait, profeciáit mások foglalták írásba, olyanok, akik rajongtak érte, de nem mindenkor értették meg teljesen. Emlékezzünk rá, hogy a tanítványai, akik minden nap hallgatták tanításait, egy alkalommal arról vitatkoztak, hogy vajjon a mennyeknek országában ki lesz az első? Mennyire félreértették hát Jézust azok is, akik minden nap hallgatták! Ugy képzelték el, hogy a mennyeknek országa, a lélek birodalmának országa is olyan, mint a földi társadalmi élet, hol egyik káplár, szakaszvezető, másik harmadik őrmester s így tovább, egészen a tábornokig. Jézust az ő kora nem értette meg, sőt ellenkezőleg keresztre feszítette. A nagyoknak gyakori sorsa ez. Ugyanez a sors érte a nagy görög bölcset: Sokratest is, aki a méregpoharat kellett, hogy kiigya, akinek tanításait szintén a tanítványai jegyezték fel, mert ő maga szintén egyetlen mondatot sem hagyott hátra írásban.

Jézusról oly sokat beszélnek s még sem ismerik úgy, ahogy kellene. Egész könyvtárra megy a róla szóló életrajzoknak a száma s költői, bölceleti munka pedig megszámlálhatlan. Egyik egy, a másik más szempontból állítja elénk. Olvasunk olyan csodabogarat is róla, sajnos, még pedig magyar nyelven: „*hogy mindenképpen közepes ember volt.*“ Ugyancsak ilyen forma véleményt kockáztat meg róla egy modern francia egyházi író Loisy. Egy nagy istentelen német bölc (Nietsche), akire ma is igen sokan hallgatnak, Jézusnak nagyságát teljes mértékben felfogta, de helytelenítette életfelfogását, mert szerinte az ember célja nem a szolgálat, hanem a hatalom, nem embertársain való segítés, hanem embertársai fölött való uralom. Volt olyan nézet is, amely történeti lételet is kétségbe vonta. Ezekkel a szélsőséges gondolatokkal szemben a bibliai irodalom mégis határozottan megállapította a történeti Jézus valódi alakját és tanításait s ezzel az eszmék tisztázására óriási hatást gyakorolt. Igen, mert a különböző nézetek és felfogások keresztútján Jézus igazi arca áll előttünk s ebből végtelen sok áldás száll reánk. Lássuk tehát az alábbiakban Jézus tanításainak lényegét.

Ha Jézus tanításaiban valaki nagy elméleteket keres, nagyon

csalódik. Ő nem elméleteket állított fel az Istenről s az emberről, hanem Istent mindenkor a szívében hordozta s embertársainak ügye sohasem hagyta hidegen vagy közömbösen. Istenhez való ragaszkodása nem a bűnös ember reszkető félelmén alapult, hanem a tiszta lelkű fiúnak az atyához való ragaszkodásán. Ez a különbség pl. Essaiás és Jézus között. Essaiás megremeg az isteni szentség megjelenésén s csaknem a földre roskad a látomás sulya alatt, Jézus pedig boldognak, átszellemültnek, fölmagasztosultnak látszik, midőn az isteni megjelenik a lelkében. Ő mondotta és e mondást teljesen át is érezte: Boldogok a tisztaszívűek. Ugyancsak ezt a gondolatot fejezte ki egy nagy görög bölc: Plátó is, midőn azt mondotta: „Ahhoz, hogy az Istent meglásd, nem kell egyéb, mint tiszta szív és halál.” Jézusnak oly tiszta szive volt, hogy az isteniuságot a maga teljességében átérezte s ezért kezdte így az imádságot: „Mi atyánk.” Ezért mondotta el teljes joggal, anélkül, hogy arra számított volna, hogy abból a teológusok idővel egyebet fognak következtetni: „Én és az atya egyek vagyunk.” Igazi boldog, áldott élet csak azon az alapon képzelhető el. Olyan ember azonban, aki a Jézuséhoz hasonló tiszta szívvel bírna, akinek oly törhetetlen hite volna, mint neki, aki az istenit annyira megtudta volna valósítani az életében, földön járó emberek között más nincsen, vagy ha talán volna, még eddig nem sikerült megismerni. Jézus maga is jól ismerte azt a szomorú körülményt, hogy az emberi lelkeket mennyi sulyos teher nyomja. Ezek számára megmutatta a könyörülő, kegyelmes Istent, aki a megtérőt szeretettel fogadja, a bűbánatot sulyos terhe alatt roskadozót fölemeli; az elvesztett életnek megadja a lehetőséget, hogy ujjaszülessék. Miként az életerős fa a letört galyakat minden tavasszal ujakkal pótolja: az emberi lélek a bűnbánatot és őszinte megjavítás után ismét visszajuthat a mennyei atya kebelébe. Az Istenszeretet mellett megjelenik a bűnös ember számára az isteni kegyelem. Ebben van Jézus tanításainak két legjellegzetesebb pontja. Azonban az újtestamentum olvasói közül sokan elfeledkeznek egy nagyon fontos körülményről. Istennek csak jóságát, kegyelmét és irgalmasságát látják, s minthogy Jézus ezeket hangsúlyozta ki, nem sokat gondolnak arra, hogy Isten igazságos is. Körülbelül ezt a felfogást tükrözi vissza egy elfeledett német költőnek (Heine) eme mondása: „Az Isten megbocsát, mert neki úgy is az a foglalkozása.” Ez a gunyos megjegyzés sok isten-

telen lélek titkos gondolatát fejezi ki. Pedig milyen nagy tévedés. A bünbocsánat, az ujjászületés, az isteni kegyelem csak azoknak lehet osztályrészük, akik azokat igazán keresik, igazán vágyódnak utánna. Lehet, hogy a gyarló, vétkes ember a maga erejéből már nem méltó a menyország kincsének birtokára, de ha van akarata az új élet megkezdésére, ha eltudja mondani igazi, őszinte szívvel: „Vétkeztem Atyám ellened, fogadj be a te cselédeid közé“: az atya mindig kész a bocsánatra, az isteni kegyelem mindig várakozik azokra, akik elesettségükből a jó utra akarnak térni. Akik azonban a bünből nem tudnak, nem akarnak megszabadulni: azokról az ujszövetség is nagyon szomoruan nyilatkozik. Az isteni igazságnak is érvényesülnie kell. Ezekről szól az ujszövetség, mikor arról a helyről beszél, ahol léssen sirás, rivás és a fogaknak csikorgatása. Mi erről a szomorú helyről, az elkárhozás helyéről nem sokat beszélünk, de tisztán fölületesség, ha teljesen figyelmen kívül hagyjuk.

Jézus életének és tanításainak nagy célja az volt, hogy azt a boldogító, fölemelő hitet, amelyet lelkében hordott embertársai lelkében is fölébressze. Szentül meg volt győződve, hogy minden ember ilyen áldott, fölemelő hittel van megáldva, de az emberi gyarló körülmények, a test külön vágyai és törekvései nem engedik annak érvényesülését. A lélek minden emberben jóra indul, de utközben eltér eredeti utjából, nem tudja maga magát megélni. Ilyenkor a tudatlanság sötét fátyola, a szenvedélyek, indulatok fergetege rabságába ejti a lelket s eltér eredeti hivatásától. A mely lélek ellentud állani a rabságnak (Jézus is ellentállott, amint a kísértőről szóló példázatban látjuk), az szabad. Ilyen tökéletesen szabad lélek a Jézusé. Mert szabadság, e szent fogalom, nem azt jelenti, hogy az ember akármilyen céltalan összevisszaságot cselekedjék, hanem azt, hogy önmaga eszményének megvalósulása legyen. Az ember azt, ami őt emberré teszi: a lelket Istentől nyerte. Ez az embernek igazi jelleme, ez adja meg azt, amit egy újabb, de teljesen használatba jött szóval: személyiségnek nevezünk. Ez a bennünk levő isteni lélek a maga megvalósulására, az ő életére törekszik. A lélek célja: megvalósulás a szépségben, jóságban, igazságban és tökéletességben. Ahogy Jézus mondotta: „legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei atyátok tökéletes.“ Ez az isteni lélek minden emberben működik. Ha célja felé haladhat, boldogságot okoz, ha céljában akadályozva van, boldogtalanság az eredménye a kinzó lelkiismereti furdalás elma-

radhatatlan panasza miatt. Jézus teljesen szabad volt, mert ő legyőzte mind a három kísértést, amely megtámadta volt. Szabadnak lenni tehát — a szó helyes értelmét használva — annyi, mint *a lélek szerint élni*. Minthogy a lelkek lelke Isten, régebben ezt így mondták: Isten rendelése szerint élni. Jézus maga sohasem használta ezt a szót: Isten rendelése, hanem ezt: Isten akarata. Én úgy látom, hogy a szabadság szó felel meg legteljesebben célunknak. Azonban nem a forma, nem a szó a fontos, hanem az igazán szabad lelki élet, mint ahogy Jézus az ő példájával be is mutatta.

Az eddigiekből világosan látszik, hogy Jézus vallásának legfőbb tételei Isten és szabadság. Aki azonban ennyivel megelégednék, nem tudná megérteni Jézust és nem tudná megmagyarázni a világ célját. Jézus azt mondta, hogy Isten nem a halottaknak, hanem az élőknek Istene. Az Istennek gondviselő, atyai felfogásából önként következik, hogy lenni kell egy jobb, egy magasabb világnak az emberi lélek számára. Az a sok eszmény, amely lelkünkben van, nem valósulhat meg másképpen, csak a lélek örök életében. Ha halhatatlanság nincsen, akkor előbb-utóbb le kellene mondanunk a vallás más tárgyairól is. Jézus életének az adta meg mindenkor a vigasztaló, serkentő erőt, hogy hitt Istenben, hitt a lélek halhatatlanságában s még a keresztfán sem esett kétségbe, mert tudta, hogy csak testi életének van vége; érezte mindenkor, hogy lelkének eszményei örök életűek.

Jézus vallása tehát e három tételben foglalható össze: Isten, szabadság és halhatatlanság. E három nagy eszmény szerint élt és cselekedett. E három eszmény tette, hogy minden körülmények között eleget tudott tenni ama magasztos elhivatásnak, amellyel a mennyei atya megbizta. Ez a mélységes mély hit segítette meg arra, hogy otthon a családban engedelmes, jó gyermek volt, embertársaival pedig együtt érző jóbarát; a tudatlanoknak tanítója, a szenvedőknek vigasztalója, a bűnösöknek pedig jó utra terelője volt s a mi mindezeknél sokkalta nagyobb, eltűrt, elviselt minden bánatmat, ami ellenségei részéről találta s még ellenségeiért is imádkozott. Amilyen nagy volt a hite, éppen olyan fönséges az élete. Az élet és vallás, a cselekedet és hit mindenben fedte egymást Jézus életében s éppen ezért tartják ezt tökéletes vallásnak.

Minden igazi vallásos lélek erőt és lelkesedést talál a Jézus vallásában és életében s az ő magasztos személyisége és tanítása az emberiség számára mindenkor az élet, az ut és az igazság lesznek.

Benczédi Pál.

Jóltevők emlékünnepe az I. G. Duca-i főgimnáziumban 1935. november 3-án.

I. Elnöki megnyitó.

Mondotta: **Dr. Fekete Gyula**, f. ü. gondnok.

Mélyen tisztelt ünneplő közönség, kedves ifjuság!

A mult idők emlékei rajzanak körülöttem s arra igyekszem, hogy összehasonlítást tegyek azok és a ma sivár válsága között. Több mint harminc esztendő emlékei füznek e helyhez, amikor még a béke örökös angyala irányította az emberek életét, ma pedig a teljes bizonytalanság uralkodik mindenütt. Pedig közel husz esztendeje annak, hogy a világháboru szörnyüségai befejezést nyertek és kezdetét vette a lelkek békéjének kimunkálása. Ezalatt a hosszú idő alatt az emberiség vezetői, politikusok, tudósok mind arra törekedtek, hogy az emberiség felkavart idegrendszerét megnyugtassák, de sajnos, munkájukat még siker nem koronázta, s az ember a teljes bizonytalanság utvesztőjében bolyong.

Alig hogy elnémult a fegyverek zaja s látszólag a békés munka alkotásai vonták magukra a figyelmet, ismét eldőrdültek a fegyverek s az egész világ ideges aggodalommal nézi azt. Arra gondolunk, hogy ez vajjon nem egy újabb tűzcsóva-e, ami lángralobbantja az egész világot?

Erre pedig nekünk szükségünk nincsen. Lelki pihenésre vágyó-dunk. S ebben a gondolatban nem tehetünk egyebet, mint hogy a multhoz folyamodunk erőt, kitartást szerezni a napi küzdelemhez.

Ugy érzem, mintha ezer csillagfény gyulna ki felettem s ezeknek tüzes sugara mellett fellobognak azok a fáklyák, melyek évszázadok történelmét elevenítik meg. Ezek a csillagok aztán ide közénk hullanak és megelevenednek, hogy azoknak mindenike a történelem tanulságait, a kultúra, hit és emberszeretet szent eszméjét hirdesse az utódoknak.

A történelem tanulságai szerint az emberiség előhaladásának